

PODIZANJE KAPACITETA ZA GRAĐANSKU PARTICIPACIJU I OTVARANJE NOVIH RADNIH MESTA U IZMENJENIM USLOVIMA

Rezime:

Mada je prisutan postepen porast znanja o nadležnostima organa lokalne samouprave, većina ispitanih građana još uvek očekuje da opštinski organi rešavaju i (njihove) (makro) ekonomske probleme, a ne samo one koji spadaju u nadležnost opštine. U tom smislu, kao i u nizu dosadašnjih istraživanja, najviše zamerki opštinskoj „vlasti“ bilo je upućivano u vezi sa ekonomskim problemima i sa nezaposlenošću. Vidljivo je da je pored svih poznatih i zaista dobro osmišljenih napora da se unapredi informisanje građana ovde ostalo mnogo prostora za ciljanu akciju organa samouprave. Posebno je uočljiva slaba prepoznatljivost napora opštinskih organa usmerenih ka privlačenju investitora.

Kada je reč o funkcionisanju javnih službi i javnih preduzeća, najsažetije rečeno: daljinsko grejanje i grejanje na plin ocenjuju se lošije nego ranije; urbanističko uređenje grada i funkcionisanje vodovoda i kanalizacije ne varira značajnije kroz godine obuhvaćene trend istraživanjima; ocene funkcionisanja prigradskog saobraćaja i održavanja čistoće u gradu pokazuju blag rast; ocene javnog gradskog saobraćaja, stanja javnih smetlišta, đubrišta i deponija, kao i rada opštinskih kulturnih ustanova i JKP „Pijace i parkinzi“ pokazuju izrazit rast.

Vidljiva je stabilizacija rejtinga sadašnjeg predsednika opštine, kao i stranaka u (raspuštenoj) Skupštini opštine. Vrlo je izrazito iscrpljivanje materijalnih i psiholoških resursa građana koje je trebalo upotrebiti da bi se izvela reforma i države i lokalne zajednice. Zanimljivo je da bi građani prihvatili partokratiju koju „kvalifikovana javnost“ kritikuje, ako bi ona podrazumevala rešavanje drugih problema koji su za njih važniji. Osim u slučaju sadašnjeg predsednika opštine, koji ima značajnu poziciju prednost, čini se da bi rezultate lokalnih izbora bitno odredio stav prema političkim strankama na nacionalnom nivou, a ne prema njihovoj političkoj ponudi u lokalnu.

Tabela: Poređenje stavova građana o funkcionisanju javnih službi i komunalnih delatnosti i organa samouprave u našoj opštini dobijenih 2005, 2006. i 2007. godine

	2005.	2006.	2007.
Funkcionisanje vodovoda i kanalizacije	2.67	2.54	2.74
Daljinsko grejanje	3.56	3.00	2.98
Grejanje na plin	3.28	3.43	2.85
Javni gradski saobraćaj	2.67	2.53	3.39
Prigradski saobraćaj	2.67	2.83	2.81
Održavanje čistoće u gradu	2.78	2.77	3.09
Stanje javnih smetlišta, đubrišta i deponija otpada	2.07	2.12	2.57
Urbanističko uređenje grada Zrenjanina	3.03	2.61	2.92
Rad opštinskih kulturnih ustanova	3.32	3.10	3.69
JKP "Pijace i parkinzi"	2.27	3.31	3.87

OPŠTI KONTEKST ISTRAŽIVANJA

U kasnu jesen 2007. urađeno je *follow up* istraživanje tipa trend istraživanja (tj. sa istovetnom strukturom ispitanika, mada ne i sa istim personalnim sastavom respondenata kakav postoji u panel istraživanjima), a na osnovu prošlogodišnjeg projekta sa vrlo sličnom tematikom. Cilj projekta je trojak, a njegova implementacija izvedena je u uslovima prinudne uprave koju je Vlada Srbije uspostavila nad zrenjaninskom opštinom.

Kao trend istraživanje, projekt sadrži praćenje promena u stavovima građana opštine Zrenjanin prema tri grupe pitanja: a) percepciji javnih službi b) stavovima prema naporima lokalne samouprave da izvrši modernizaciju i optimalizaciju rada javnih službi i javnih ustanova i preduzeća čiji je osnivač Opština, i c) pogledima na nastojanja da se poveća zaposlenost u opštini. Kao neposredni korisnici ovog istraživanja javljaju se organi lokalne samouprave, javne službe i javna preduzeća u opštini Zrenjanin i građani Opštine. Cilj ovakvih akcija Centra za razvoj civilnog društva jeste postizanje promena u svesti

građanstva i u sposobnosti građanki i građana Opštine da aktivno povećaju prvo svoja znanja, a potom i sposobnost da se na proaktivan način uključe u različite oblike građanske participacije. Sve to trebalo bi da ojača prosocijalnu orijentaciju i povećanje poverenja građana u lokalnu zajednicu. Razumljivo je da se pomenuti procesi i nastojanja odvijaju u uslovima koji nisu idealni, i kada je u pitanju društveni okvir države Srbije i kada se radi o lokalnom kontekstu (već više od godinu dana opština se nalazi pod prinudnom upravom). No, niko ne bira okolnosti u kojima će da živi i da radi; to podjednako važi za građane opštine Zrenjanin kao i za Centar za razvoj civilnog društva. Pri tom treba imati u vidu da se realne okolnosti ne javljaju samo kao zadat okvir već i kao prostor koji se bar delimično može proširivati i čiji se sadržaj da dopunjavati i/ili menjati.

Generalni pogled na raspoloženje ispitanih građana veoma dobro pružaju odgovori na pitanje koji odnos između najnižih i najviših plata oni smatraju opravdanim. Stav da svi treba da imaju približno jednaka primanja zastupa 11% ispitanih¹, stav da je prihvatljiv raspon plata zaposlenih u odnosu 1:3 zastupa 43% ispitanika, stav da je prihvatljiv i veći raspon plata zastupa 23% ispitanika, a tvrd liberalni stav da raspone u zaradama ne treba ograničavati zagovara samo 14% ispitanika (ostatak do 100% čine vrlo raspršeni odgovori). Može da se preliminarno primeti sledeće: godinama unazad uravnilovku (potpunu jednakost u primanjima ili njihov raspon maksimalno do odnosa 1 prema 3) zagovarala je, i u opštini Zrenjanin i u celoj Srbiji, „jaka trećina“ ispitanika, dok je liberalni stav da razlike u zaradama ne treba ograničavati zastupalo oko četvrtine ispitanika i u našoj opštini i u državi. Ovde izrazito egalitarnu orijentaciju zastupa natpolovična većina (54%) ispitanika, a liberalnu svaki sedmi od njih (14%). Nalaz je nesumnjivo situaciono uslovljen, ali govori o trendu iscrpljivanja materijalnih i psiholoških resursa koje je trebalo upotrebiti da bi se izvela reforma. Pitanje ocene načina relokacije pomenutih resursa izlazi van okvira ovog istraživanja. U svakom slučaju, većina građana pokazuje egalitarnu svest, izvesno uslovljenu njihovim realnim standardom i načinom života, uključujući tu i primenjivane obrasce znatno limitiranog zadovoljavanja potreba. Kad građani ne bi bili svesni da je nemoguće obnoviti socijalizam u maloj devastiranoj zemlji, ogroman broj njih glasao bi za komuniste ili, u najmanju ruku, za socijaliste. Ovako, postoji stalna napetost

¹ Svi procentni poeni će radi lakše preglednosti biti zaokruženi na cele brojeve.

između realnih uslova života i svesti da je realna politička ponuda nespojiva sa povratkom u prošlost, što bi ogroman broj građana želeo. Kao rezultat javlja se znatna mera konfuzije u društvenoj svesti, što nije samo hednikep za racionalno sagledavanje sopstvenih, makar i nešto dugoročnijih, interesa, nego i mogućnost za lokalne, pre svega stranačke, aktere, da promovišu svoje programe, bilo kroz demagogiju ili kroz racionalno uveravanje aktuelnih i potencijalnih birača.

U nizu dosadašnjih istraživanja najviše zamerki opštinskoj „vlasti“ bilo je upućivano u vezi sa ekonomskim problemima i sa nezaposlenošću. Pri tom često nisu pravljene granice između nadležnosti organa uprave i samouprave pa se od opštine očekivalo da vodi makroekonomsku politiku. Primetno je, ipak, da su rezultati istraživanja iz 2006. upoređeni sa onima iz 2002. i 2005. pokazali da se među ispitanim građankama i građanima širi svest o nadležnostima pojedinih nivoa vlasti, odnosno samouprave. Kako su u ovom istraživanju respondenti odgovorili na pitanje „Šta najviše zamerate sadašnjoj opštinskoj vlasti u Zrenjaninu?“

Odgovori u kojima se pominju ekonomski problemi, nezaposlenost i loša ekonomska situacija ubedljivo se izdvajaju sa 34% u prvom rangu odgovora na ovo pitanje. Njima se može dodati da je ova zamerka bila izbor još 18% respondenata u drugom i još 8% u trećem rangu odgovora. Sledi da čak tri petine ispitanika najveće promašaje organa samouprave vidi na ekonomskom planu, odnosno na području na kojem samouprava ima i određene nadležnosti i određene mogućnosti i rezultate, ali gde ukupan kontekst ipak određuju oni koji drže vlast u državi, kao i strani i međunarodni činiooci. Samo 10% građana u najvažnije zamerke opštinskoj vlasti uključuje komunalna pitanja; no, iz ove grupacije su izuzeti oni koji se žale bilo na loše uređenje centra grada ili na zapostavljanje pojedinih delova opštine od strane organa samouprave i prinudne uprave, a takvih je zbirno 12% u sva tri ranga. Stranačko kadriranje i partokratiju kao jednu od tri najveće zamerke organima samouprave pominje 10% ispitanika u sva tri ranga. Uočljivo je da su ovi nalazi u primetnom neskladu sa onim što u medijima piše i/ili govori „kvalifikovana javnost“. Građani bi prihvatili partokratiju ako bi ona podrazumevala rešavanje drugih problema koji su za njih važniji. I pored toga, zaključak je da primedbe na funkcionisanje organa samouprave ima 42% ispitanika, ako se zbirno posmatraju odgovori u sva tri ranga.

Naravno, primedbe na funkcionisanje organa uprave u Republici Srbiji ima veći broj njenih građana, bar ako je verovati različitim istraživanjima. Šteta je što se nigde, osim, ranije, u Subotici, ne izvode ovakva trend istraživanja na opštinskoj ravni. Da ih ima, moglo bi se istovremeno pouzdanije i odmerenije suditi o stavovima građana naše opštine. Odsustvo sinhronog uporednog okvira onemogućuje da se pokaže „gde se opštinski organi u Zrenjaninu nalaze“ u percepciji građana. Tek bi poređenje sa istraživanjima iz drugih opština slične veličine i profila omogućilo dobijanje precizne slike. Ovako ostaje primena dijahronog pristupa, odnosno uočavanje trendova u stavovima naših građana, iz godine u godinu.

Može se navesti i jedan broj formulacija odgovora na pitanje o kojem je sada reč, tj. na pitanje o najvažnijim zamerkama opštinskoj „vlasti“ u Zrenjaninu:² sve što obećaju ne ispune, kasne sa završavanjem Koče Kolarove, raskopali ulicu-samo očisti, voda loša, nezadovoljstvo platežne moći u industrijskoj zoni, nema konsensusa među strankama na lokalnom nivou, zaboravljena sela, nema posla, nezaposlenost, vrtići (nekvalitetni), male plate, ne ispunjavaju zadata obećanja, nezavršeni započeti poslovi, ne funkcionišu u svrhu zaštite građana, ono što radi ne uradi kako treba (npr.centar), što je dozvoljeno da se uvede privremeni organ, što je pogažena volja građana, ne mogu se među sobom dogovoriti, nije se dovoljno zalagala za građanstvo, nema dovoljno radnih mesta, svako gleda svoj interes i interes svoje stranke, loši uslovi u zdravstvu, nezaposlenost omladine, slaba briga o građanima, red u ambulancama, voda kao najglavnije pitanje, uređenje grada, ulice, centar mi se uopšte ne sviđa, grejanje skupo, samodoprinos bolnički, loši putevi, da pojačaju SUP, da povećaju zapošljavanje, nema vlasti – prinudna uprava, mi penzioneri nemamo gde da se skupimo, u našoj mesnoj zajednici nema nikakve razonode, lopovluk, nezaposlenost, veliki broj socijalnih slučajeva, vlast nije adekvatna, onaj koji je na funkciji nije objektivna, uslove i zakone postavlja po svom nahođenju, mala pažnja se posvećuje deci, ne vode računa o penzionerima, slabo upošljavanje, uređenje centra, prepucavanja, što ne srede fontane u centru grada, kao radnik predškolske ustanove na svojoj koži nisam osetila nove investicije, grad nije uredan, podmićenost, velika nezaposlenost, nedovoljno vrtića, sportska hala, malo uređenih parkova, nezaposlenost, najskuplji plin, stalna renoviranja centra, bolje

² Odgovori se daju bez znakova navoda i u autentičnom obliku.

rešenje saobraćaja, loša čistoća u našem naselju, malo kanti za otpatke, loša osvetljenost u gradu, asfaltirati puteve, proširiti zelenilo, korupcija, loša fontana, stvaranje novih fabrika, a postojeće se gase, nedovoljna briga o građanima, slabost javnih prevoza, nezaposlenost, zapuštenost mladih, nema igrališta za decu dovoljno, nema više sportskih manifestacija u Zrenjaninu, izuzetna neljubaznost osoblja u republičkim i lokalnim institucijama, totalna nezainteresovanost za nezaposlene, loše funkcionisanje javnog prevoza, zapuštenost fasada, parkova, nema posla, problem nezaposlenosti, slaba bezbednost dece u školama, od strane opštine Mužlja nema ništa, nemam nikako sadržaj kao penzioner, zanemarili su kulturna dobra, spomenici su ruinirani, nismo zadovoljni sa strujnim instalacijama, neopravdana poskupljenja, ne treba da bude tako mala penzija, velika nezaposlenost, mladi ljudi koji otvaraju preduzeća nemaju olakšica i ako ima teško je doći da se prve tri godine ne plaća porez, ako je neka veća onda je skupo otvoriti, Zrenjanin je nekada bio sportski grad, a sada ništa, sve što isplaniraju ništa ne realizuju, više sportskih terena, loš rad privremenog organa (pošto on ne odražava volju građana), velika nezaposlenost, neusklađeno školovanje kadrova, mala penzija, ne brine se opština o penzionerima, nema svetla, dečjih igrališta, mesta za izlaske starih, uslovi u vrtićima, manjak radnih mesta, loše stanje životne okoline, prisutnost mobinga, otvorili su radna mesta sa platom od 10.000 dinara, zato što radnici koji rade kod privatnika nisu zaštićeni nikako i nemaju nikakvih prava i gazde to zloupotrebljavaju, nemaju strategiju za telekomunikaciju i telefonizaciju, što je rad na obnovi sveden samo na centar, ovde se ne ulaže baš mnogo u zelenilo, infrastrukturu, više vode računa o pejzažnoj arhitekturi, sporina u davanju odgovora, loša administracija, prilično skup grad za život, kolaps privrede, mnogo obećavaju, jedno isto ponavljaju, a malo se vidi, najviše vrlo slabi rezultati po pitanju zapošljavanja, zagađenje životne sredine, mislim da neke odluke koje trenutno donesu da bi možda rešili neki problem predstavljaju potencijalni veći problem za kasnije, nebriga glavnih ljudi za zajednicu i grad u kom žive, lažu o velikim projektima kojih nema, sve, kad ćemo dobiti pijaću vodu, kriminal, neispravna voda za piće, mnogo obećavaju, a ništa ne ispunjavaju, obećali su fabriku vode, sve se ulaže u centar (30.000 košta jedna klupa), Bagljaš nema ni jedan adekvatan sportski teren na 25.000 stanovnika. Svaki deo grada ima ili bazen ili neki sportski objekat, nikad ne izaberu pravi momenat (napr.raskopavaju ul.K.Kolarova 3 dana pred početak Dana piva, što

ne rade mnoga preduzeća, igraju kako Beograd svira, da prvo maksimalno redukuju svoje troškove (prijeti, balovi, luksuzni automobili, a neko prima penziju nekoliko hiljada), Zrenjanin je trebao biti najbogatiji grad, koliko ima firmi nije trebao biti ni jedan nezaposlen, ako su već ta preduzeća morala biti privatizovana, onda su građani morali dobiti vredne akcije, kao što su dobili za prodaju „Hemofarma“, „Apatinske pivare“ i sl., eto sad je aktuelno to oko zagađenja Carske bare, uopšte ne bi trebalo da dozvole da razne strane firme bez sankcija zagađuju grad i okolinu, da malo povedu računa i kontrolu oko konzumiranja droge i alkohola, tuča i sl., što su upropastili fabrike, otpustili radnike, nisam dovoljno upućena u njihove nadležnosti, pokušavam da razumem i ne bih da ih krivim za nešto što možda nije do njih, ne zameram previše, svuda je slična situacija i problemi, ne znam koliko su oni za to krivi, država se suočava sa velikim problemima, lokalna vlast sa svojim, a mi građani takođe imamo svakodnevne probleme, sve je povezano, što je dozvolila da i najbanalniji problemi u ovom gradu postanu nerešivi za većinu „malih“ ljudi, najviše rade na promociji sebe i svoje stranke, ne obilaze noću grad, gulanferi lupaju, treskaju, pričaju u vetar, mogli bi da srede stomatološku službu preko puta Doma mladosti, bolnica – prihodi se daju, a ne gradi se, korupcija, samodoprinosi se plaćaju, a ne troše se namenski, bezbednost u školama (đak ispao kroz prozor „Tesle“), česte promene direktora javnih ustanova i njihovo pojavljivanje po političkoj liniji, bez obzira na kvalifikacije, nisu podjednako raspoređena sredstva za sport, čeka se jesen da se počnu građevinski radovi, deponije da se reše, da pronađu ko zagađuje Begej, piši dobro je, u opštini su zaposleni nekulturni i ne znaju da rade svoj posao (legalizacija objekata), što su dopustili da se uruši industrija grada, sada je mladima lošije nego nama, odneli ste bistu narodnog heroja Save Kovačevića, deca nemaju gde da se igraju, itd.

FUNKCIONISANJE JAVNIH PREDUZEĆA I SLUŽBI

Kakvu su ocenu dobila opštinska preduzeća i javne službe, i kakvi se trendovi tu mogu uočiti? Treba imati u vidu da su neki ispitanici nedovoljno obavešteni o radu pojedinih službi (npr. oni koji ne napuštaju grad Zrenjanin o prigradskom saobraćaju, ili oni

koji se greju na plin o daljinskom grejanju; deo ovih respondenata smatrao je da na osnovu svog posrednog iskustva ipak može da pruži ocenu rada ovih službi). Važno je napomenuti i sledeće. Gotovo istovetna ocena koja je dobijena prilikom utvrđivanja stavova ispitanika o radu Direkcije za izgradnju grada i o urbanističkom uređenju Zrenjanina najbolje govori o konzistentnosti u njihovim stavovima.

Najkraće rečeno, Vodovod i kanalizacija su ocenjeni sa 2.74, daljinsko grejanje sa 2.98, grejanje na plin dobilo je ocenu 2.85, javni gradski saobraćaj 3.39, prigradski saobraćaj 2.81, održavanje čistoće u gradu 3.09, stanje javnih smetlišta, đubrišta i deponija otpada, 2.57, rad Direkcije za izgradnju grada 2.87, urbanističko uređenje grada Zrenjanina 2.92, rad opštinskih kulturnih ustanova 3.69 i JKP "Pijace i parkinzi" 3.87.

Mogu se porediti stavovi građana dobijeni tokom 2005. i 2006. sa ocenama iskazanim tokom ovog istraživanja. Ocene će biti navođene respektivno, tako da prva brojka označava ocenu iz 2005, druga iz 2006, a treća iz 2007. Ovako posmatrano, funkcionisanje vodovoda i kanalizacije ocenjeno je sa 2.67, 2.54, 2.74; daljinsko grejanje sa 3.56, 3.00, 2.98; grejanje na plin sa 3.28, 3.43, 2.85; javni gradski saobraćaj 2.67, 2.53, 3.39; prigradski saobraćaj 2.67, 2.83, 2.81; održavanje čistoće u gradu 2.78, 2.77, 3.09; stanje javnih smetlišta, đubrišta i deponija otpada sa 2.07, 2.12, 2.57; urbanističko uređenje grada Zrenjanina 3.03, 2.61, 2.92; rad opštinskih kulturnih ustanova 3.32, 3.10, 3.69; JKP "Pijace i parkinzi" 2.27, 3.31, 3.87. Rad nesumnjivo vrlo važne Direkcije za izgradnju grada nije bio praćen u ranijim istraživanjima.

Najsažetije rečeno, mogu se izneti sledeći zaključci iz ovog dijahronog poređenja: daljinsko grejanje i grejanje na plin ocenjuju se lošije nego ranije; urbanističko uređenje grada i funkcionisanje vodovoda i kanalizacije ne varira značajnije kroz obuhvaćene godine; ocene funkcionisanja prigradskog saobraćaja i održavanja čistoće u gradu pokazuju blag rast; ocene javnog gradskog saobraćaja, stanja javnih smetlišta, đubrišta i deponija, kao i rada opštinskih kulturnih ustanova i JKP "Pijace i parkinzi" pokazuju izrazit rast. Treba imati u vidu da sve prikazane brojke imaju samo orijentacionu vrednost; brojni činioci utiču na ocenu ispitanika, od intenziviranja taksi prevoza do zaboravljanja ili prividnog zaboravljanja stanja vode za piće. Naime, vidljivo je da građani pri ocenjivanju kao veoma značajan momenat uzimaju cenu pojedinih usluga. Da je drugačije, nepromenjen kvalitet

vode za piće kao problem koji istrajava ne bi mogao da zadrži relativno stabilnu ocenu kroz godine.

Zapitani šta bi predložili da se promeni u funkcionisanju ovih službi, ispitanici daju dosta zanimljive odgovore: ako se posmatra samo prvi rang odgovora, odnosno ono što ispitanici vide kao najveći problem u funkcionisanju javnih službi i preduzeća lokalnoj zajednici, njih po 17% predlaže poboljšanje kvaliteta vode i snižavanje cene grejanja, iznošenja smeća i drugih komunalija; 15% zagovara veću posvećenost poslu zaposlenih u javnim službama; 10% zagovara kao najvažnije poboljšanje čistoće u gradu i naseljenim mestima; poboljšanje rada JKP „Pijace i parkinzi“ u prvom rangu odgovora zagovara nešto preko 5% ispitanika, a 5% ispitanika se u prvom rangu odgovora zalaže za kadrovske promene i za prestanak zapošljavanja po partijskim linijama. S druge strane, primedbe na u lokalu prisutan partokratski način upravljanja javnim poslovima i službama, nipošto dopadljiv ali neminovan na sadašnjem stepenu razvoja građanskog društva u Srbiji, u drugom rangu odgovora iskazuje zanemarljiv procenat ispitanika, a u trećem niko. Drugim rečima, partokratija smeta relativno maloj manjini ispitanika; ogromnu većinu u ovom kontekstu zanima samo funkcionisanje ekonomije i komunalnih službi.

Vredi navesti izvorne formulacije nekih ispitanika kojima se izražavaju predlozi za poboljšanje funkcionisanja javnih službi: da više rade, svi da rade više u svom sektoru, bez nepotizma, bez stranačke pripadnosti, bez preterane komercijalizacije, malo više zalaganja, više da se angažuju radnici Čistoće, da se svi više angažuju – da više rade, manje gledati svoje interese, a više svoj posao gledati, da svako u svojoj oblasti radi što više, svaki sektor da se vodi više stručnošću, a ne politikom, zapošljavanje što više mladih ljudi, kad bi svako radio ko da je njegovo, da se sagradi nova fabrika vode, da pare koje se daju za skupo grejanje budu uložene u modernizaciju, da više bude zelenila, da je čistije, bolji kvalitet vode, bolji filteri, da se parking reguliše kao u Novom Sadu i Beogradu preko SUP-a, glavne ulice su mračne, grad je mračan, posvetliti ga, fontana je očajna u gradu, nisam zadovoljna ni ulicom Koče Kolarova, da budu efikasniji, da se napravi fabrika vode, da se poveća broj lekara opšte prakse, da se oformi neki prostor za okupljanje penzionera zimi, barem ovde u našoj mesnoj zajednici, da postoji neko ko nadgleda rad, da se obezbedi veći prostor za parkiranje, cena grejanja da se smanji, da postanu ažurniji, konkretno vodovod,

da se smanji korupcija, JKP „Pijace i parkinzi“ da stavljaju etikete, da se određene službe brže odazivaju na poziv, konkretno „Pauk“ služba, skupo grejanje, urbanizam, čistoća, da su angažovaniji prema penzionerima, veća saradnja sa građanima, bolja informisanost, promena rukovodećih kadrova, ali da dođu pravi ljudi, veća posvećenost poslu, promena kadrova, bolja opremljenost – tehnička, cena grejanja da se smanji, da se napravi urbanistički plan, čistoća vode da se poboljša, više mesta za parking, da se smanje cene plina i daljinskog grejanja za najmanje 25%, loša urbanistička rešenja, preskupo parkiranje, previše divljih deponija, glavna ulica sa lošom fontanom, da se napravi fabrika vode, da se suzbije korupcija, da se odgovorni ljudi stave na funkcije, da se smanje komunalije, češće odnošenje smeća, ukidanje divljih deponija i akcija, šira društvena akcija za uređenje grada, da se smanji cena grejanja, cena parkinga visoka, da se poboljša pijaća voda, da napravi bolji prostor za parking, a ne svaka površina i neobeležena da se naplaćuje, da se poboljša stanje mreža vodovodne, pa onda očekivati održavanje istih od strane građana, pa i plaćanje, da cena daljinskog grejanja bude pristupačnija, mi smo najskuplji, izgradnja fabrike vode, da održavanje čistoće bude efikasnije, radovi u ulici Koče Kolara da budu brži, da im podignu plate da bi bolje radili, da poboljšaju pijaću vodu, da uklone odvratne fontane u centru, da uklone naplatnu rampu u centru, da se naprave komposti, da se urede parkovi, poprave glavne ulice u gradu, izmeste banke iz centra grada, fabrika vode, smanjenje cene grejanja, da se udalji gradsko smetlište od grada, da se poboljša ulična čistoća, autobusi rashodovani, neredovni, više mesta za parkiranje, bolje funkcionisanje parkinga, da dovedu stručna lica na odgovarajuća mesta, a ne po partijskoj liniji, da zaposleni u institucijama obavljaju svoj posao, da bude jača kampanja svih institucija, da se pojača investicija, poboljšanje kvaliteta pijaće vode, češće linije za grad, da se poboljša kvalitet vode, ukloniti divlje deponije oko Mužlje, kada su slave ostane đubreta, grejanje je jako skupo u odnosu na penziju, ima jako puno deponija i pijace na svakom ćošku prljave, pijaca je jako zapuštena, mora se voditi računa o zagađenjima, o toj količini otrovnih materija (olovo, cink, teški metali), da se obrati pažnja na to da se ne ruši staro, pa preko toga gradi novo, propis da se donese, preko kazni da se regulišu divlje deponije i lomnjava, bacanje smeća, da se uvede više linija za prigradska mesta, nema javnog WC-a, da vrate prodavce ovde na pijacu, a ne da oni prodaju na kartonskim kutijama kod ambulante, puno

košta to odnošenje smeća po m², da bude autobus svakih 15 minuta, mogao bi grad i selo da budu čistiji, ima dosta javnih deponija čujem, preko radija da se žale, da Čistoća i zelenilo održavaju i periferiju, da se bave mladima, da ih vaspitavaju da čuvaju čistoću, ovde ova pijaca ni ne radi, što su je onda pravili, puno ima smeća, treba to da srede, nije dobro što se spojilo Zelenilo i voda i onda ne čitaju redovno, 3-4 puta sam reklamirao, nekvalitetan gas i skup, nema pritisak, kultura – tu nikog ništa ne interesuje, pre se i išlo u pozorište, pijaca u Mužlji ima, a ljudi prodaju na kutijama kod ambulante, može više raznovrsnih kulturnih sadržaja, skup je plin, nema kvaliteta (kao da nije kvalitetan kao pre), kabastog smeća nema čovek gde da baci, a mora, loša je struja, neko za to mora da odgovara, ja radim sa preciznim aparatima, da ima više autobusa, deponije da se uklone, da se sade sadnice po livadama (uključiti omladinu), da uklone divlje deponije i da se kazne počiniooci, da parking prostor bude malo uređeniji, da se ujednači odnos kvalitet cena kod mlina, skupo je grejanje na plin, a nije neki kvalitet, sređuju samo centar, a okolo ništa, Čistoća i Direkcija, plin je dosta skup a nekvalitetan, malo da je bolje, samo uređeno markiranje, malo da se angažuju, naprave anketu da vide gde fale kante, klupe, kvalitet vode je užas, da voze normalno i redovno, od pijačarine ne mogu da izdržavaju sebe, urbanistička mafija ruše park da bi napravili prilaz parkingu, ulica Koče Kolarova će se završiti za sledeće Dane piva, vodovod, sva obaveštenja su lažna zbog kampanja, češće bi mogao da ide autobus, skupo je odnošenje smeća, centar je lepo uređen, a periferija je jako prljava, trebalo bi sve jednako da uređuju, gradska čistoća jednom nedeljno idu kamioni, to je malo i dugo stoji smeće na ulicama i najmanje zadžavanje se plaća, skupe karte (Lukino selo i ostala mesta), održavanje – više kanti za otpatke, više čišćenja ulica, održava se samo centar, vodovod – ako nešto poprave, neka to bude trajno, a ne da se vraćaju na isto mesto sto puta, možda bi kulturne ustanove mogle da organizuju program i u našoj mesnoj zajednici gostovanje pozorišta, izložbi...., transparentniji prikaz utrošenih sredstava i konkursa, nema čestih linija, trebalo bi da bude buseva ceo dan, da ne moram da idem biciklom, grejanje je u nekim stanovima dobro, tamo se preko celog dana drže otvoreni prozori, a negde je 12°C za istu cenu, gradski saobraćaj ne pokriva ceo grad i stalno kasne, a prigradski je očajan, češće pražnjenje kontejnera, uklanjanje mosta na suvom, vodu plaćamo, a kupujemo za piće, Čistoća dobro radi i trudi se, a za prljavštinu i đubre po gradu smo mi krivi, i vodovod i

grejanje treba da urade potpunu zamenu cevi, sve je to dotrajalo, redovno raskopaju početkom svake grejne sezone, kulturni sadržaj bi još mogao da se popravi, smene rukovodstva tih firmi i lokalnog rukovodstva, oni svi rade par godina ovde i pri tom traže bolje pozicije u Beogradu i Novom Sadu, smenu na vlasti, trebalo bi radikali da dođu na vlast, više kontejnera za plastiku (postavili su ih, a retko ih prazne), više reda u redu vožnje, jeftinije i kvalitetnije usluge, da se ne postavljaju ljudi po stranačkoj pripadnosti, nego po struci, svi su spori, malo se radi, ono što se uradi, ofrlje se uradi, papirologija, stalna smena rukovodstva, parking u centru-katastrofa, ko je samo to smislio, stalno red na rampi, bolje da su uži centar zatvorili za vozila, da ljudi koji ih vode budu u službi građana, a ne partijama kojima pripadaju, saobraćaj u gradu je katastrofa. Sve su veće gužve, svuda raskopane ulice, semafori su neusklađeni, svaka čast ko je to projektovao. On će ostati nekažnjen za loše rešenje, potrošio je brdo para, a sve se lomi po živcima i džepu građana, probijeni su svi rokovi oko rekonstrukcije ulica po gradu i nikom ništa, JKP, Pijace i parkinzi te vrebaju gde god staneš i naplaćuju, kada će se završiti medicinska škola?, red vožnje vikendom je katastrofalan. I sami znamo da se odavno radi i vikendom i praznikom, smenu direktora „Grejanja“, monopolističkog statusa firme, smanjiti cene parkiranja, korigovati red vožnje autobusa. Oni to verovatno namerno rade kako bi se koristila njihova taxi služba. Ako smo kupili mesečne karte, onda hoću i da ih koristim, grejanje je slabo, a košta, pijaca je prljava, sve što je u gradu izgrađeno i započeto ništa nije završeno, a ulazi se u nove projekte, da budu servis građana, da se smanji cena boravka dece u vrtićima, da planiraju gde će graditi fabrike a ne gde stignu, ima određen broj novih autobusa, a sve ostalo su krtije koje voze vozači kojima ne znam ko je dao vozačku, da se poradi na čistoći i van centra. Ima delova grada u kojima je baš prljavo, da obezbede vodu za piće, čula sam da imaju visoke plate, a mi plaćamo neispravnu vodu, da pročiste svima radijatore da bi bilo bolje grejanje, moraju što hitnije rešiti problem vode. Oni nas bukvalno truju. Mnogi ne mogu svakodnevno da kupuju vodu za piće, pa su prinuđeni da piju vodu iz vodovoda, grejanje na kraju Bagljaša je izuzetno loše, verovatno je princip koliko para toliko muzike, na prvom mestu voda za piće, mada sam čula da će voda biti jako skupa ako se izgradi ta fabrika, poraditi na tačnosti autobusa i kulturi vozača, da inspekcija malo češće obilazi pijacu, postaviti više kontejnera, jer se često đubre odlaže pored, pošto su puni, ja ne mogu

da shvatim da za sela koja su udaljena 10-15 km od grada imate autobus u 6 ujutro i u 4 popodne, deponije ne treba da budu blizu grada, jer se, kada se pale, oseća nesnosan smrad, prilično visoko sam ih ocenio zato što poštujem radnike koji rade u tim firmama. Oni ljudi rade što se od njih zahteva, da se spuste na nivo običnih građana, da ne gledaju samo svoju čistu zaradu, ne prihvataju primedbe građana, poraditi na zaštiti životne sredine, voleo bih i da pohvalim „Autobanat“ (novi autobusi, taksi služba, akcija „Autobanat-taksija“ da se porodilje besplatno prevoze od bolnice do kuće i sl.), parking da se proširi, treba urediti motel, da se uradi još jedan prilaz, da se napravi lep sportski centar, da se poboljša kvalitet i čistoća, bezbednost u saobraćaju, da se poboljša rad lekara, da se ukinu samodoprinosi (za fontanu), da se smanji korupcija među lekarima, da se ne daju pare za bolnicu kada nikako da je završe, mnogi delovi grada su odsečeni, saobraćaj ide 1 na sat, ulica je puna smeća, ne postoje kontejneri osim kod zgrada, kulturne ustanove imaju jako lošu reklamu, jako malo kulturnih ustanova, šta počne da se gradi da se uradi do kraja, da budu jednake cene i u selu i u gradu, da pojeftini daljinsko grejanje, niko ništa ne radi i svi su ležerni, skup je plin u odnosu na gradove u Srbiji, cena prigradskog je visoka, rampe u gradu, to je bez veze (parking), okolne ulice su užasne, bolje je da su uredili okolo, saobraćaj bi trebao da bude češći, imam utisak da plin nema kaloričnu moć, bolja koordinacija u pogledu linija (za Novo groblje), zakomplikovali proces legalizacije i uzima se mnogo novca, grejanje, plin skup je u odnosu na ostale gradove, uređenje vodomera, akcija treba da pređe u delo, itd.

Ispitanici su bili zamoljeni da navedu primer nekog uspešnog nastojanja opštinskih organa da izvrše modernizaciju organa samouprave ili javnih službi ili javnih preduzeća. Ako se posmatra prvi rang odgovora, 39% respondenata je reklo da nije o tome obavešteno, njih 10% je izjavio da opštinski organi nisu uradili ništa uspešno, a 30% ispitanika je dalo konkretne odgovore o postignućima opštinskog rukovodstva. Treba imati u vidu da je uspehe opštinskih organa u drugom rangju odgovora na ovo pitanje dalo samo 9% ispitanika, a u trećem rangju samo njih 3%. Vidljivo je da je pored svih poznatih napora da se unapredi informisanje građana ovde ostalo mnogo prostora za osmišljenu ciljanu akciju

organa samouprave. Ranija istraživanja su upućivala na ubacivanje letaka u poštanske sandučiće kao na najefikasniji kanal obaveštavanja građana od strane opštinskih organa.³

Ključna pitanja društvenog života u današnjoj Srbiji nesumnjivo su ekonomska pitanja. Građani posmatraju niz drugih pitanja, uključujući tu i ona čije rešavanje ulazi u nadležnost organa lokalne samouprave, kroz vizuru svojih finansijskih problema i s njima povezanih problema nezaposlenosti, zapošljavanja i raširenog osećanja nesigurnosti. Ispitanici su bili zamoljeni da navedu nazive nekih od novih preduzeća koja su otvorena u našoj opštini u toku poslednje dve godine. Ako se posmatra prvi rang odgovora na ovo pitanje vidi se da je među građanima daleko najpoznatiji novootvoreni pogon firme

³ Među formulacijama kroz koje su ispitani građani izrazili svoje viđenje uspešnih napora opštinskih organa nalaze se i sledeće: Mlekoprodukt, Naftagas, popravljavanje nekih ulica, renoviranje centra, rad uljare, mlekara, Elektrovojvodina, gradski saobraćaj, jedino kultura – muzej, pozorište, da može preko interneta da se dobije izvod iz matične knjige rođenih i državljanstvo, sređivanje pijace – uspešno, tehničko uređenje uprave – kompjuterizacija, moderniranja uprave – najveći domen, jedino što su centar uredili, zavod za zapošljavanje, razni seminari, usmeravaju ih za kompjutere, DP Grejanje, sviđa mi se što mogu da izvadim na maternjem, toliko su socijalni radnici uslužni, bez obzira na jezik, osoblje u Domu jako uslužno, brzo se sada dobija izvod, ima poboljšanja u papirologiji, modernizovala se milicija, taksi služba, banke su moderne, nisam obratio pažnju, ima samo ponekad popodne na televiziji izveštaj, izvod iz matične, dugačke su im procedure, mora da se još usavrši rad, administracija je mnogo bolja, možda to što možeš da izvadiš dokumenta na mađarskom, nema napretka, samo čekanja, uvek dođi sutra, za deset dana, bolje se i brže obavljaju stvari u birou i opštini, biro za zapošljavanje je OK, imaju konkurse, pijaca je ok, ali nije zatvorena, mislim da oni imaju samo želju da to ide jako sporo, jer su radnici neefikasni, bolji su putevi, brzo je overavanje knjižica, izvodi, sve radi dobro, jesu, sada se po lekarskom sistemu sve urediš, prvo se prijaviš i sutra redovno ideš na kontrolu, opština malo bolje funkcioniše u izdavanju papira, nisam baš nešto primetila, u socijalnom su vrlo neljubazni i nisam završila posao, dopada mi se što rade u centru i u Koče Kolarova i drugo što je u planu put za Lukino selo, ima rezultata (to je dobar primer) obnova infrastrukture, zelenilo, zaštita objekata u centru, imamo kanalizaciju, to je dobro, biciklistička staza prema Aradcu, trotoari, asfaltiranje, dopada mi se centar grada, kulturno-umetnički sadržaj, „Autobanac“ je malo popravio vozni park, nova pijaca je dobra, trude se oko projekata za prekvalifikaciju radnika, da se žene organizuju (Sosina kujna i sl. projekti), ako zanemarimo fontanu, uređenje šireg i užeg centra, pročitao sam da je „Vodovod“ dobio poslove koje je izvodio „Vojvodinaput“, što možda nije loše, da se iskoriste svi kapaciteti, verovatno ima i toga ali nisam upućen, jer je to kap u moru u odnosu na probleme, da bi neka vlast bila uspešna i demokratska to podrazumeva da njeni građani budu zadovoljni da rade i primaju plate. Na tom ispitu su pali, sve drugo je sporedno, izgradnja hale, uređenje peskare, dopada mi se što će biti nova hala, pa ćemo i mi moći da pratimo neke važnije utakmice, otvaranje klizališta, nova autobuska stajališta, „Autobanac“ ima taxi, trude se, biće bolje, trebalo bi srodne firme da se povezuju i udružuju, čini mi se da se trude, ali nikada i nije i ne može biti sve idealno, poboljšao se kulturni sadržaj (muzej, koncerti, razne manifestacije), ima novih autobusa, postavljanje kontejnera za plastiku, klupe i uređenje centra, centar je lepo uređen, okrećen, otvaranje klizališta, izgradnja nove hale, uvođenjem taksista u „Autobanatu“, ali ne znam da li je to samo odluka „Autobanata“ ili gradskih vlasti, bogat kulturni sadržaj grada, ima za svakoga ponešto i na tome treba što više raditi, uređenje centra, Vodovod i Čistoća – nove mašine i uniforme, rad „Čistoće“ je odličan, Elektrovojvodina radi odlično, izgradnja nove hale „Medison“, može sve da se reši za jedan dan, dobro je, dobro je što su ovde napravili kupalište i uredili okolinu, u pisarnici je malo bolje organizovano, gradsko zelenilo u Mužlji reciklažu, nigde ne idem od tih službi, sve je valjda u redu, nisam ništa dobro videla, dugo se čekaju papiri, distribucije nema dugo da zameni sijalicu, itd.

Pompea, kojeg pominje čak 51% respondenata u prvom rangu odgovora. Ostale novootvorene firme imaju znatno manju prepoznatljivost među ispitanicima, pa tako Bomeks 4M u sva tri ranga pominje nekih 105 ispitanika, (nepostojeću) fabriku bioetanola (u sva tri ranga) nešto ispod 9%, a ostale novootvorene firme nešto ispod 10% respondenata (u sva tri ranga), uz još 11% onih koji su u prvom rangu odgovora dali takav iskaz da se vidi da su načuli nešto o otvaranju novih firmi ali da nisu sigurni o kojim konkretnim preduzećima je reč. Mnogo je značajnije da oko 30% ispitanih građana nije čulo ništa o otvaranju novih firmi u opštini Zrenjanin u toku poslednjih par godina. S obzirom na značaj mogućnosti zapošljavanja koji ne samo što je realan nego kojeg i građani posve jasno uviđaju, očito je da i ovde postoji prostor za dodatno informisanje.

Odgovori ispitanika, ako se izuzme Pompea, za koju je čulo više od polovine njih, sadrže i formulacije: brodogradilište, fabrika deterdženata, Mađari megamarket, Fulgar, mađarska firma na Bagljašu, Bomex, slaba izgradnja, znamo obećana izgradnja, znam da sada odustaju, znam za neku zonu da se pravi industrijska, talijanski partner u vezi tekstila (malo će ljudi biti zaposleno), brodogradilište (afera oko Carske bare), mogu da navedem koje su firme pukle, znam da su otvorene 3, a 5 ugašeno, Talijani veš, dobili smo apoteku, koja nova, pa mi uništili sve, market u Mužlji, itd.

Upitani „Šta bi po Vašem mišljenju opštinski organi mogli da učine kako bi se smanjila nezaposlenost?“, ispitanici su u čak 56% slučajeva dali sugestije koje se nalaze van nadležnosti opštinskih organa, a njih 3% je izjavilo da ovi organi imaju male nadležnosti na planu smanjivanja nezaposlenosti. Nekih 18% respondenata dalo je bilo konkretnije ili sadržajno praznije sugestije opštinskim organima.⁴ Zabrinjavajuće je što i pored postepenog

⁴ Mogu se navesti formulacije nekih od njih: da stariji brže idu u penziju, da mladi dobiju njihova mesta, otvaranje novih preduzeća, donacije, otvaranje privatnih preduzeća – proizvodni pogoni, lokalna vlast ne može ništa bez pomoći Pokrajinskih i Republičkih vlasti, da počnu više da rade, da se fabrike manje zatvaraju (privatizacija), da se radi privatizacija propalih preduzeća, da se preduzeća ne preseljavaju u druge gradove i ne prodaju u bescenje, grad bio vodeći u industriji, sad očajan, otvaranje malih preduzeća, manje zasedanja, više stvaranja, bolja privatizacija, mala privreda, da fabrike ne otpuštaju ljude, da im se nađe posao od strane opštinskih organa, da se ne dozvoli da fabrike propadaju, nego da im se pomaže, da poboljšaju uslove po firmama, da bi omladina bila više zainteresovana, da poboljšaju plate, da povedu veću brigu o mladim ljudima, negde se daju otkazi, da se ne prodaju postojeće fabrike, preduzeća, otvaranjem sitnih preduzeća, poljoprivreda, da se ne prodaju preduzeća i da ostanu ti ljudi koji su i radili, da odu kući i dođu drugi, jedino otvaranje novih preduzeća, otvaranje novih fabrika jeste povećana zaposlenost, ali su plate za 8 sati rada jako malo, bez pauze za čašu vode, da aktiviraju ili prodaju naše fabrike, a ne da se grade nove dok naše propadaju (napr. Pompea – Udarnik), suzbiti korupciju, otvaranje novih radnih mesta u već postojećim fabrikama, sigurno bi mogli mnogo, a konkretno ne znam šta, da sve bivše fabrike ne budu prodate, već da se pokrene

porasta znanja o različitim nadležnostima organa uprave i samouprave većina građana od opštinskih organa traži ono što se nalazi u nadležnosti države. Ovakva neinformisanost bitno otežava racionalno prepoznavanje vlastitih interesa, što može da ima implikacije na lokalnim izborima.

proizvodnja, prekvalifikacija kadrova, da unutar lokalne samouprave zaposle kompetentne ljude, a ne po političkoj pripadnosti (XY je primer lošeg načelnika), da se rekonstruišu – pokrenu stare naše fabrike tepiha, šećerana..., da forsiraju malu privredu, organizovano i planirano školstvo, pomoć u otvaranju novih privatnih preduzeća, smanje samodoprinos privatnicima, stranim investicijama i otvaranjem novih radnih mesta, da bolje struktuiraju tržište rada, da unapred zna kojih će kadrova trebati, krediti za otvaranje preduzeća, kad su tu deca nema usmerenog obrazovanja, da se unapred zna koja su mesta potrebna, planiranje i strategija za planiranje, kada bi se krenulo sa investicijama koje štite prirodu, neka domaća radinost, izumrla zanati, ako hoćemo u Evropu, onda mora tradicija da se neguje, da se prave preduzeća uslužna, instalateri, elektro, limari, da smanje poreze za otvaranje firmi, stariji koji rade da odu u penziju i da na mesto njih rade mladi, rukovodioci treba da misle, osposobiti ljude, smanje porezi, strane investicije, otvaranje više agencija za zapošljavanje, otvaranje novih radnih mesta u malim i srednjim preduzećima, mogla bi i ovde da se otvori neka zona industrijska, samo da se vodi računa o ekologiji, da ulažu u poljoprivrednike, da izdaju neki oglasnik, Poslovi ili slično, da ukinu privatizaciju, daju malu platu, svi rade za 10.000 din, da pojačaju sindikat, da pomognu razvoju poljoprivrede i srednjih i malih preduzeća, a ne deklarativno, da politika zapošljavanja postoji, da se napravi istraživanje tržišta da bi se znalo koji kadrovi trebaju, da podignu industrijsku zonu, što više mladih radnika da radi, da otvore nove prehrambene fabrike, da dovedu strane investitore, da ne dozvole da propadaju firme, kao naprimer Šinvoz, mogu da drže sve firme pod konac, da ne prodaju makar kome za makar koje pare, da ne postavljaju svoje ljude, a ne da neko ima premnogo para, a neko ništa, i dalje po mnogim firmama ima puno lenjih i glupih, postoji diskriminacija po pitanju godina (zar u prodavnici mobilnih telefona ne može da radi neko ko ima 30 godina?), da obnove stare firme, trebalo je o tome mnogo ranije misliti, prilikom prodaja i zatvaranja preduzeća, sada ima u svim starosnim dobima i svim strankama nezaposlenih, još uvek rade veze i koverta, još uvek se učlanjenjem u stranku lakše dolazi do posla, verovatno neke postojeće firme mogu da se oporave, pa novac koji imaju da ulože u obnovu objekata i mašina, kako svuda mogu da rade i pivare i šećerane a kod nas ne, da se obaveste o raznim mogućnostima i fondovima koji mogu da pomognu, u ovom gradu ti ništa ne možeš da saznaš, oni nemaju lovu i ništa ne mogu da urade, otvaranje novih firmi, normalne gazde i plate, ne mogu oni ništa da učine, mogli bi da uvedu da kad otvoriš radnju napr. 1-2 godine budeš oslobođen poreza, obećali su zaposlenje mladima, zar za plate od 7-8 hiljada?, otvorili novu fabriku čarapa, a zatvorili našu i sad prešli naši radnici za bedne plate, rešenje u narednih desetak godina ne vidim, ali reformom školstva, prvo kriterijum prilikom zapošljavanja, da bi negde dobio posao treba da poznaješ i nuklearnu fiziku, a to radno mesto još uvek po zakonu zahteva osnovnu školu. Naravno, tolika ti je plata, prava su ti nikakva, radno vreme beskonačno, a od plate ne možeš da preživiš nedelju dana, godinama dokazuju kako ne mogu ništa da učine, a ako imaju morala podneće ostavke, mislim da su sve šanse propustili, pre nego što su stranim firmama davali besplatno zemljište i razne beneficije trebali su se raspitati da li imaju tehnologiju koja zadovoljava kriterijume EU (Brodogradilište). Ovde će svi doći da rade najprljavije poslove kako ne bi zagađivali svoje gradove i zemlju. A da ne govorim kako ponižavajuće plate daju radnicima, ovo nije demokratija nego robovlasničko društvo, nisam baš stručna, ali sigurno ima mnogo stimulativnih mera, po meni najveći problem su vrlo niske plate i ljudi su se osvestili, pa neće da rade za novac od kojeg ne mogu da žive, možda bi trebalo podsticati izvoz, da podstiču poljoprivredu, čini mi se da su vrlo nesposobni i da ne mogu ništa da učine a godine prolaze. Mi smo ih birali da to reše, ako nisu u stanju neka se sklone i odgovaraju za sve propuste, šta bi mogli, ne znam, ali rezultati su slabi, oni za to primaju plate, imaju saradnike, informacije, donacije, budžet, pa šta još?, nije trebalo do toga ni da dođe, samo su posmatrali kako se uništavaju firme, otpuštaju radnici. Radnici „Jugoremedije“ su pokazali da je ipak moglo i

AKTUELNE OCENE I STAVOVI O POŽELJNOM PONAŠANJU OPŠTINSKIH ORGANA

Ispitanici su bili zamoljeni da ocene rad predsednika opštine i predsednika i članova Privremenog organa (ovih poslednjih zbirnom ocenom). Goran Knežević je dobio prosečnu ocenu 3,18, a Privremeni organ 2,68. Pri tom je preko 98% ispitanika smatralo da ima dovoljno znanja o Kneževićevom radu da može da ga oceni, a ovakvih je u vezi sa pitanjem ocene Privremenog organa bilo 87%. Treba verovati da je poslednji rezultat uveliko nerealan – teško je očekivati da šest od sedam ispitanih građana ima iole sadržajnije znanje o funkcionisanju prinudne uprave. Može se ponoviti ono što je napisano u izveštaju povodom prošlogodišnjeg istraživanja: Načelno govoreći treba očekivati da ocena bude utoliko viša što manje ispitanika smatra da može da oceni nekoga od funkcionera – u ovom slučaju ocenjivači su ljudi koji bolje i često više lično poznaju one koje ocenjuju. Osim toga, još ima sustežanja kod najniže obrazovanih da se predsedniku opštine i uopšte funkcionerima da niska ocena, a treba imati u vidu i da su ljudi mrzovoljni i da bi neki od njih dali nisku ocenu svakome s obzirom na to kako žive a ne znaju ili neće da misle šta je u čijoj moći i nadležnosti. Ocena funkcionera zavisi od mnogo čega a ne samo od njenog (njegovog) učinka i imidža, npr. od sklonosti ili nesklonosti ocenjivača prema stranci kojoj funkcioner(ka) pripada.

Knežević u svakom slučaju ima rejting koji pokazuje težnju ka stabilizaciji: u ispitivanju rađenom 2005. njegova prosečna ocena kao predsednika opštine bila je 3,16, uz

drugačije, građani moraju da se osveste i da se bore za ono što su generacije sticale, a sada neko prodaje u bescenje, a njih tera u prosjake ili robove, dosta čine, krediti, stimulacije preko biroa za zapošljavanje, otvaranje novih fabrika, mislim da je ipak problem u radnicima koji treba da prihvate drugačiji sistem i način rada, stimulisanjem otvaranja malih preduzeća, ali da neko kontroliše za koliko ti radnici rade u tim firmama, da povedu računa o firmama i preduzećima po kojoj osnovi zapošljavaju radnu snagu i na osnovu čega vrednuju njihov rad i isplaćuju lični dohodak, postoje razni krediti za samozapošljavanje, postdiplomce, za zapošljavanje žena, ali očigledno ni to nije dovoljno, ne znam šta se ovo dešava, moj muž je radio u „Naftagasu“ kao vozač, ja nisam radila i od te jedne plate smo živeli i othranili i školovali troje dece. Danas moja deca ne mogu ni sa dve plate u kući da hrane i školuju jedno dete, mlađi da rade, a stariji da idu u penziju, ne mogu opštinski organi ništa, subvencije i krediti za privatno samozapošljavanje, da što manje krađu, ništa, nije njihova nadležnost, NSZ treba da omogući zdravstveno osiguranje za nezaposlene, eto nek ih zaposle u ta nova preduzeća, da malo urgiraju da mlad svet počne da radi, da bi mogli da ucene one koji imaju spregu sa centrom moći, delovanje politički i ekonomski, moramo naći ljude sa ovog područja, koji će se stvarno boriti, da se ljudi preko 30 godina zaposle, a ne do 30 godina, ako hoće mogu mnogo da učine, itd.

23% ispitanika koji su izjavili da ne poznaju dovoljno njegov rad da bi mogli da ga ocene; u istraživanju iz 2006. godine Kneževićeva prosečna ocena bila je 2,25, uz oko 11% onih među ispitanicima koji su kazali da ne poznaju dovoljno njegov rad da bi mogli da ga ocene. Svi funkcioneri Skupštine opštine pokazali su 2006. godine izrazit pad rejtinga u odnosu na prethodnu godinu. Značajno je da je Kneževićeva ocena iz 2005. potvrđena u situaciji u jesen 2007. u kojoj znatno više ispitanika, odnosno skoro svi, (a neki od njih izvesno netačno) tvrde da poznaju njegov rad u dovoljnoj meri da bi mogli da ga ocene.

Pošto je prikupljanje podataka bilo rađeno pre usvajanja novog zakona o lokalnoj samoupravi, respondenti su bili upitani za koga bi glasali da bude predsednik opštine Zrenjanin kad bi se u to vreme sada održavali lokalni neposredni izbori? Za Kneževića se opredelilo 26% ispitanika, za kandidata SRS 6%, dok su ostali kandidati dobili ukupno 5% glasova, uz ogroman broj stvarno ili prividno neopredeljenih, apstinenata i 3% onih koji su odbili da odgovore na ovo pitanje. Predočene procentne brojke niukoliko ne smeju da zavaraju. Predsednik opštine već zauzimanjem vodeće formalne pozicije ima nešto što deo birača prepoznaje kao monopol na legitimnost, a izvesno ima najveću prepoznatljivost, koju njegovi rivali nemaju u anketama i koju eventualno stiču na izborima; tokom devedesetih godina je predsednik skupštine opštine Subotica Kasa Jožef u tromesečnim istraživanjima Toribosa redovno imao rejting od oko 15%, dok mu se najbliži protivkandidat uvek nalazio ispod 5%: izborni rezultati bili su bitno drugačiji. U odgovorima naših ispitanika često se sretala formulacija „predstavnik SRS“, ili „ne znam, ali da bude predstavnik SRS“. Imena Rođe Popova i Santovca javljala su se češće od ostalih, a neki ispitanici su pominjali i Mileta Dragića, pa i Banjanina. U svakom slučaju, sa izuzetkom Kneževića, vidljiva je slaba personalna prepoznatljivost lokalnih političara. Upitani za koju stranačku listu za Skupštinu opštine Zrenjanin bi glasali kada bi se u vreme istraživanja održavali lokalni izbori, respondenti su dali приметно realnije odgovore: uz nekih 35% deklariranih apstinenata i neodlučnih još 7% ispitanika je pasivno odbilo da se izjasni o ovom pitanju, dok je njih 4% to učinilo vrlo izričito. Rejting stranaka koje su dobile određene glasove ne odgovara njihovoj realnoj snazi, pošto je među neopredeljenima i posebno među onima koji su propustili ili odbili da se izjasne nesrazmeran broj pristalica različitih opcija. Ovaj rejting daje DS 21% od (treba ovde naglasiti: ukupnog) broja

ispitanika, SRS preko 14%, dok LSV, SPS, DSS, LDP i SVM predstavljaju otvoreno izražen izbor oko ili nešto manje od 3% od ukupnog broja ispitanika. Imajući u vidu prethodno, sve ove stranke bi, kako su bar jesenas stvari stajale, prešle izborni cenzus od 5% među biračima koji bi izašli na izbore.

Treba ponoviti da predočene brojke mogu da zavaraju ako se prime zdravo za gotovo, pošto je nejednak udeo prikriivenih pristalica različitih stranaka među onima koji se nisu izjasnili, a koji čine polovinu uzorka. Ako se ukrsti pitanje o poželjnom rasponu primanja sa stranačkim opredeljenjem, onda se vidi da raspon plata zaposlenih u odnosu 1 prema 3 zagovara 32% pristalica DS i 74% pristalica SRS. S druge strane, čak 18% glasača DS smatra da razlike u primanjima ne treba ograničavati, a takvih ljudi među otvorenim radikalskim pristalicama nema. Među apstinentima zalaganje za raspon plata u odnosu 1 prema 3 vrlo je uočljivo, a među kolebljivima znatno manje (53% kod prvih i 34% od ukupnog broja potonjih). Drugim rečima, radikali u ukupnoj masi ljudi sa pravom glasa ni izbliza nisu bili jesenas toliko slabiji od DS kao što bi moglo da izgleda pri površnom posmatranju odgovora na ovo pitanje. Njihov rezervoar glasova nalazi se među potencijalnim apstinentima, dok deklarirano neopredeljeni birači predstavljaju korpus oko kojeg se može voditi stranačka utakmica pod približno jednakim strukturalnim uslovima.

Kakva očekivanja ispitanici građani imaju od potencijalnih kandidata za predsednika opštine (treba podsetiti da je prikupljanje podataka vršeno pre usvajanja izmena Zakona o lokalnoj samoupravi) i lokalnih ogranaka političkih stranaka?! Drugim rečima, šta treba da uradi kandidat za predsednika opštine da bi građani glasali za nju/njega? Čak 25% ispitanika traži od kandidata za predsednika opštine da uradi ono što nije njegov prevashodni posao niti nadležnost, odnosno da obezbedi zaposlenje, plate, penzije, da poboljša materijalni standard i podstakne privredni razvoj opštine. Ispunjavanje obećanja iz predizborne kampanje kao glavni preduslov za izbor neke osobe za predsednika opštine videlo je 15% ispitanika; 12% je tražilo pre svega lične osobine kao što su vrednoća, savesnost, obrazovanje, pa i mladost; pretpostavljanje interesa građana i opštine stranačkim interesima tražilo je 11% ispitanika, a čak njih 36% dalo je vrlo rasute odgovore.⁵

⁵ Među ovima se nalaze i formulacije poput: da obezbedi veće plate, da se ispune obećanja, službe da se pokrenu sa nulte tačke, da uspešno vodi grad (uspešno poslovanje), bez obzira na stranku, čista prošlost – bez stranačkih transfera, nek uzme sebi, al nek da i narodu, ravnopravnost, da je bitan interes grada, a ne fotelja,

Šta bi trebalo da uradi politička stranka da bi građani glasali za njene kandidate za odbornike skupštine opštine? Bolje plate, penzije i standard pominje u ovom kontekstu 30% ispitanika; njih 19% smatra da će se pri glasanju opredeliti na osnovu stranačkog programa i obećanja iz izborne kampanje; 10% respondenata traži od potencijalnih odbornika da vode računa o opštinskim, ne o stranačkim interesima, a 8% traži da kandidati za odbornike budu pre svega poštteni. Ostali odgovori su rasuti. Ponovo je vidljivo da građanima većinom ne

da ne obećava, a da ne ispuni (da ne laže), da više predstavlja građane, a manje stranku, da stvori uslove za poboljšanje životnog standarda, realnija obećanja, da ispuni zadata obećanja, jer svi lepo bleje, al slabo daje, da se nastavi započeta borba, da ispuni prethodna obećana obećanja, da bude jako kvalitetan, moralan, karakteran, briga o ljudima, svi obećavaju, a niko ništa ne ispunjava, sve što dosad nije radio, da vodi računa o građanima i gradu, bolnici, bez lažnih obećanja, najvažnije - zapošljavanje, da ima decu, da je fakultetski obrazovan, da uđe među narod da vidi kako živi omladina, penzioneri, da pospeši zapošljavanje, uređenje grada, da budu vidljivi rezultati njegovog rada, da direktora javnih preduzeća i ustanova bira po stručnosti, a ne po partijskoj pripadnosti, da sazida još bar dva vrtića na Gradnulici i Putnikovu, da nije okaljan, da zaposli omladinu, da penzije budu redovne, da mladi bračni parovi budu oslobođeni PDV, da bolje i potpunije informiše građanstvo o svom prošlom i budućem radu, prvo da zaposli ljude, da bude čovek iz naroda, da voli prvo svoju porodicu, ovaj narod, svoj grad i da sačuva dostojanstvo, da iskoreni korupciju u medicini, SUP-u, miliciji, opštini, da bude bar kao Goran K., da nam omogući čistu pijaću vodu, da ima bolju komunikaciju, da bude bolje upućen u probleme stanovništva, da bude obrazovan, da donese strane investicije u grad, da obezbedi posao, da poboljša stanje u osnovnim školama (nije ograđena škola, nema salu, da se obezbedi policajcem..), meni ništa, da se bori za mlade, da budu manje školarine, da smanje zagađenje, brodogradilište da se zaustavi gradnja, da reguliše da bude stožer za sve sisteme, da reše pitanje struje u našoj ulici, groblje je loše, mrtvačnica je loša, da se bavi ekonomskom politikom i poboljšavanja života mladih, ukidanje poreza za novootvorene firme, da da stimulanse za preduzetnike, da obezbedi tržište, da obezbedi novac da povežu Mužlju, Ečku, Lukino Selo, da obeća i da uradi, a ne samo obećanja, da ispune obećanja i da imaju već nešto urađeno u karijeri, malo da pokrene poslanike grad, da ima jasnu viziju razvoja grada, veću penziju, da lekovi budu pristupačniji, da opština možda donira ugroženima, da otvore nešto da se deca zaposle, da bude sve bolje, da se daju subvencije za decu, da forsira mlade u oblasti obrazovanja i zapošljavanja, da vidim dinamiku u gradu, da čuvaju da imamo nazive na mađarskom, da se sa građanima dogovara o novim investicijama, da rešava tekuće problema brže i dugoročnije, onog trenutka kad ne budem lupao glavu kako ću (i pored toga što radim ceo dan) sutra kupiti osnovne namirnice, zainteresovaću se ko je zaslužan za to pa ću ga podržati ubuduće, da spreči da se pojedinci bogate, zašto nekom ko ima za tri generacije dati još, a ko nema ništa (a to su uglavnom skromni i poštteni građani) poniziti do kraja i takvi ispadaju i glupi i nesposobni pored mnogih lopuža, a većini tih lopova je država to omogućila, da se poveže lokalna vlast i Beograd, da imamo više informacija, povoljnih kredita, da sve okrene naopačke, da reši nezaposlenost, vodu, prevoz, da ne proda svoju fotelju, to što je i dosad radio, samo da je manje po kafanama, da dovede Zrenjanin na nivo gradova N.Sad, Sombor... a ne Trstenika, da se bori za interese ljudi koji su ga izabrali, a ne lične i stranačke; da misli svojom glavom, a ne kako mu neko kaže, mnogo će vode proteći dok neko ne uspe da izazove poverenje građana, da bude otvoren za saradnju, mada se danas pametni i poštteni ljudi klone ovakvih funkcija, jer su svesni ozbiljnosti problema, da ne laže i ne krade, da se pojavi lik koji će biti vođa, kome će ljudi verovati i slediti ga, da ne dozvoli da se Zrenjanin pretvori u Pančevo po zagađenosti, da nastave sa razvojem opštine, da radi na prevenciji problema u svim oblastima, da se ne ulaguje nikome, da sagleda iz perspektive jednog mladog čoveka željnog svega, a ne sa svoje hijerarhijske ljestvice, da učini i nemoguće da radnici ostanu vlasnici firme, da nastavi sa ovakvim radom i promocijom Zrenjanina, još više dobrih koncerata, manifestacija, akcija, nekog ko će stajati iza onoga što je rekao u kampanji i da konačno to i vidimo, da dokaže da je lokal-patriota i da prihvata stare i tradicionalne vrednosti koje ne treba po svaku cenu menjati i brisati a i da prihvata novo, da nastavi u teškoj borbi da se našem gradu vrati standard i ugled koji je nekada imao, da ne poskupljuju svaki čas hleb, mleko i drugo, da se više povede računa o redu i bezbednosti,

smeta partokratija u opštini i da će se na lokalnim izborima pre svega usmeravati prema ponudi koju pružaju stranačke centrale.⁶

U celini uzev, istraživanje iz jeseni 2007. pokazalo je određenu stabilizaciju pogleda ispitivanih građana na najvažnije opštinske probleme. Ovo istrajavanje u opredeljenjima praćeno je raubovanjem ličnih i personalnih resursa, uključujući tu i one psihološke, pri čemu se misli na strpljenje i na spremnost da se zadrži poverenje u različite varijante

pogotovo starijih, da zaposli muža, popraviti škole, sale za fizičko, završiti halu sportova, nema proizvodnje, samo trgovina, trgovina, ulaže se u izgled, a ne u proizvodnju, da sastave sa uređenjem, sa sadnjom zelenila, da pokaže da će ostati deo nas, opštine, a da mu to ne bude odskočna daska dalje u karijeri, što više igrališta za decu, itd.

⁶ Vredi navesti neke formulacije odgovora na ovo pitanje: da pokrene grad – sama, da poboljša standard života u gradu, da ne bude radikalna, da se završi poliklinika, da ne bude praznih obećanja, da razmišlja o gradu, a ne o stranci, da ima bolje programe, DS – još solidan, da da više šansi mladima, da se više potruži za bolje ovog grada, kao Beograd, da povede više računa o građanima, to je osnovno, da poboljša stanje, da sluša narod i bude uz narod, a ne da pune džepove, više brige o građanima i o uređenju bolnice, da nije autonomaš, da se bore za bolji standard građana, jako smo na niskom nivou, samo da budu poštene, ali toga nema, da zaposle mlade ljude i puste nas da radimo, da promene zakon o strankama, da se smanje stranke u našoj državi, da priča i da se interesuje za narod, bez obzira na stranku više nikom ne verujem, čim se dočepaju fotelje situacija je ista, da učine nešto za opštinu Zrenjanin. a ne da sve odlazi iz Zrenjanina, trebalo bi da prihvate sve dobre predloge bilo iz koje stranke da dolaze, a da su u interesu građana ovog grada, da ima kulturnan nastup u javnosti, da iza nje ne stoje nerazjašnjene afere, da zaposli omladinu, da penzije budu redovne, da ima evropsku perspektivu, da razmišlja kao većina ljudi iz okruženja, po mogućnosti da je iz radničke porodice, da iskoreni korupciju, jer ovde nema kraja, da mi nađu zaposlenje, da me ubedi da će sve u opštini da funkcioniše kad dođu na vlast, da se obrati više pažnja na decu, što nam obećaju bar pola da urade, da sačuvaju prirodu od zagađenja, da daju predlog zakona o kaznama za vandalizam, e to ne znam, samo da ima para i biće sve kako treba, da naprave put za Lukino Selo, da mi daju posao da radim, pošto imam 61 godinu da radim ili da dobijem materijalno, da ispune obećanja, da se bore za ekologiju, za sport i rekreaciju, da javno prikažu strategiju za naredne 4 godine, da otvore nešto da se deca zaposle, da naprave da deca dođu do svog parčeta hleba, a ne da tuku roditelje, da se stvore bolji uslovi školama i vrtićima, da popularizuje mlade, da porade na pitanjima prava radnika, čistoći, vodi, da dovlače strane firme da razvijaju postojeće firme, da spreče korupciju u svojim redovima, proevropski program, ovako nikad nećemo otići u svet, da izbegavaju svađe, cinkarenja, da čiste svoje redove i tako svojim primerom pokažu da poštuju ljude koji za njih glasaju, da ne lažu i ispune makar nešto od onog što obećaju, da se razbije taj trend neverovanja, da imaju entuzijazam kao demokrate, a malo poštenja kao radikali (odnosi se na mlade članove), treba lopove žigosati, a mladi, poštene ljudi da dođu na vlast, socijalni program za nezaposlene i penzionere, da se više konsultuje sa drugim strankama mada su tolerantniji nego pre i da ispune obećanja koja su dali u predizbornoj kampanji, ako se pojavi neko kao Maja Gojković u Novom Sadu, možda bih glasao i za radikale, takva stranka ne postoji, da ne bude sujeta; svako pametno rešenje je dobro došlo, bez obzira iz koje stranke, takođe da prestane sa lažima i manipulisanjem građana, a kad dobiju vlast potpuno su nesposobni, da nas ne smatra debilima kojima može da priča laži a da mi u to verujemo, da ne juri slepo u EU nego da prvo reši probleme u svojoj zemlji, da vrate stanje kao u vreme Tita; svi smo radili, lepo živeli, slagali se, svaka stranka ima po nešto dobro u svom programu, ali nekako ne mogu da budu udruženi, da nas što pre priključe normalnom svetu i potrošačkom društvu, da bude patriotska, ali ne protiv celog sveta, da nam vrati motivaciju, godine bednog života i mučenja naših roditelja da bi nas školovali i hranili, svi su mi se smučili, da u ovim ludim godinama zaštititi stare i decu i omogućiti pristojan život, jer im to duguje, da stoji iza rečenog u kampanji i da konačno to i vidimo, da dobijemo status grada koji nam pripada, da se teret tranzicije ipak malo ravnopravnije rasporedi, iskoreniti nasilje nad ženama i decom, da se ljudi ne mrze po nacionalnoj osnovi, da se ne svađaju u

postojeće političke ponude. Građani opštine Zrenjanin su, može se to videti ako se pažljivije par puta pročitaju predočene formulacije njihovih odgovora na postavljena pitanja, pre svega umorni, a potom nesigurni. Ni jedno od ovih stanja duha ne pogoduje pravljenju racionalnih izbora, pogotovo ukoliko njihove posledice imaju odloženo dejstvo i srednjoročni, četvorogodišnji, rok trajanja. Na lokalnim političkim i drugim javnim akterima je da nalaze ovog trend istraživanja iskoriste u skladu sa svojim viđenjima optimalizacije vlastite političke ili medijske ponude.

skupštini, nego da se udruže da svima bude bolje, da se bore za ekologiju, da pomaže mladima da imaju posao, da se ne tuku, razbijaju, ubijaju, više da se pitam za to gde će se trošiti novac, treba da se ulaže u sport, isto tako da nastave sa uređenjem Kolonije i Peskare, da ne sluša centralu, nego da lokal-patriotizam bude na prvom mestu, da nema stranačkih prepucavanja na nivou centra, da se bori protiv nezaposlenosti ljudi srednje dobi, dižu dnevnice, prepucavaju se i preko toga se prelazi, da to sve bude drugačije, isto to što i predsednik; i on je na neki način partija, što više igrališta za decu, imam dvoje dece, nemam gde da ih odvedem, itd.